

Παρουσίαση του βιβλίου της

Αγγελικής Μπαρλαμπά-Ζίγκιρη,

«Μυρουδιές και θύμισες του χθες», εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα 2009.

Μου είπες: Άνοιξε το παράθυρο και κοίταξε... Κοίταξε με τα μάτια των αισθήσεων και ξαναδώσε την αρχική πηγή σε αισθήματα, αρώματα ψυχής (μυρουδιές, όπως πολύ εύστοχα λες) και χαμόγελα καρδιάς, Ξανάφερε στο φως, ότι είχε περάσει « ..από την μνήμη στην καρδιά..», που μας τραγουδάγε ο Μάνος Λοΐζος. Στην πηγή του κόσμου εκείνου, ο οποίος μας διαμόρφωσε τους χαρακτήρες, τις αξίες, τις στάσεις ζωής και μας άνοιξε τους δρόμους για τις μετέπειτα κοινωνικές μας συμπεριφορές. Με λίγα λόγια «..μας έκανε ανθρώπους..» , όπως ήταν η ευχή και η προτροπή των «μεγάλων», όχι μόνο των γονιών μας αλλά και όλης της μικρής αυτής κοινωνίας του χωριού μας, όπου όλοι μας ξέρανε και όλους τους ξέραμε. «Τα παιδιά της Ευανθίτσας...», λέγανε χαρούμενες μερικές ηλικιωμένες κυρίες της Καρύταινας, το περασμένο Πάσχα και άνοιγαν διάπλατα αγκαλιές και σπίτια, χωρίς πιθανά να μας είχαν δει ποτέ και ας είχαν να δουν την μάννα μας από τότε που ήσαν όλες τους παιδιά. Φιλίες, οι οποίες περνούν από γενιά σε γενιά και διατηρούνται ζωντανές σ' αυτούς τους τόπους από την εποχή του Ομήρου...

Η πρώτη σου εικόνα-ξενάγηση: Η Ανάσταση. Σύμβολο μνήμης, αυτογνωσίας και απελευθέρωσης, τόσο σε προσωπικό (λύτρωση), όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (του Μακρυγιαννικού «Ανάσταση του γένους»). Ανάσταση των βιωμάτων με την απλότητα των ματιών της παιδικής ψυχής. Αυτής της απλότητας, η οποία είναι παρούσα σ' όλη

την κοινωνία του μικρού μας χωριού, η οποία εκφράζεται με την πλήρη αντιστοιχία της ζωής τους με τους αιώνιους κύκλους της φύσης, της ζωής και του θανάτου. Από την επαναληπτικότητα των γεωργικών και κτηνοτροφικών ασχολιών, των παραδόσεων και των λαογραφικών στοιχείων, ως την επαναληπτικότητα των αρμονικών της μουσικής των ανθρώπων του χωριού, καθρεφτίζοντας έτσι την απλότητα των τεσσάρων φιλοσοφικών στοιχείων των σοφών προγόνων μας και της υλοποίησης των στοιχείων αυτών στην καθημερινή τους ζωή.

Η συγγραφέας όμως δεν σταματάει εδώ. Μας πηγαίνει στο χώρο της προσπάθειας του ανθρώπου να υψωθεί πάνω από τις βασικές του ανάγκες, και έτσι, παίρνοντας μας από το χέρι, μας ξεναγεί στον χώρο του μεγάλου πλούτου της παράδοσης μας, των ηθών και εθίμων μας, από τα θρησκευτικά (Επιτάφιος, Πάσχα, κόλλυβα, θεία κοινωνία), τα λαογραφικά (χοροί, τραγούδι, γάμοι, βαφτίσια, πανηγύρια, παιγνίδια), ως τα πνευματικά (σχολικό θέατρο, παραμύθια και τη μεγάλη προφορική μας παράδοση των Απελευθερωτικών μας Αγώνων).. Οι συλλογικότητες αυτές είναι δημιουργήματα πολλών γενιών και τις εκφράζουν. Ο Κωστής Παλαμάς θα δέσει το παρελθόν, το παρών και το μέλλον, την συνέχεια μας, το στίγμα μας, με τα αθάνατα αυτά λόγια:

*«Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες, ό,τι είστε μὴν ξεχνάτε,
δεν είστε από τα χέρια σας μονάχα, όχι. Χρωστάτε
και σε όσους ἤρθαν, πέρασαν, θα ερθούνε, θα περάσουν.
Κριτές, θα μας δικάσουν
οι αγέννητοι, οι νεκροί».*

Ο συλλογικός μας εαυτός, όπως εκφράζεται με όλα τα παραπάνω στοιχεία οικονομικής, πνευματικής και πολιτιστικής ζωής, είναι επομένως βαθειά ριζωμένος μέσα μας, μας

ορίζει και μας καθορίζει. Το δέσιμο των ανθρώπων της μικρής κοινωνίας του χωριού είναι ισχυρό. Δεν είναι μόνο λόγω των άφθονων και πολυδαίδαλων δεσμών αίματος, αλλά και των παραπάνω συλλογικοτήτων. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο, το οποίο αναδύεται μέσα από τις σελίδες αυτού του βιβλίου, είναι η σε μεγάλο βαθμό αυτοδυναμία της κοινότητας των ανθρώπων του χωριού, και για το «ζειν» και για το «ευ ζειν». Έστω και αν ερχόντουσαν οι, από την μακρινή Αμερική και την κοντινή Πάτρα, συγγενείς, ο κουταλοπιρουνάκος, ο καρεκλάς-γύφτος, ο βαρελάς, ο γυρολόγος –πραματευτής, ο κυρ Παναγιώτης ο ταχυδρόμος, ο ψαράς (με τα λίγο πριν την αποσύνθεση ολόφρεσκα ψάρια του) και ο ομπρελάς, να μας θυμίσουν ότι υπάρχει και παραπέρα από την μικρή αυτή κοινωνία κόσμος, με άλλες συνήθειες (όπως πχ. αυτή της κυρίας Βαρβάρας, η οποία απολάμβανε το τσιγαράκι της, αφού είχε καταφέρει να πείσει τον Λαζαράκη και το Κωστάκη να πιουν το κακάο τους...).

Στην σημερινή εποχή, όπου τα πρόσωπα και οι ψυχές χάνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και γίνονται αριθμοί, οι από πολλές γενιές διαμορφωμένες συλλογικότητες μας μαραζώνουν/ερημώνουν/ καταστρέφονται (όπως το χωριό μας), και η αποξένωση του πλήθους της πόλης κυριαρχεί στη ζωή μας, εμείς, όπως πολύ συγκινητικά κλείνεις την αφήγηση σου, *«..ανοίγουμε μόνοι μας τις κλειδαμπαρωμένες πόρτες και τα κρύα δωμάτια, συνεχίζουμε όμως, όσο μπορούμε, ό,τι μας άφησαν εκείνοι...»*. Αυτό το Καβαφικό *«όσο μπορούμε»*, σαν μια ύστατη; προσπάθεια να υψωθούμε πάνω από τον εξευτελισμό της ύπαρξης μας... και το «εκείνοι» με Έψιλον κεφαλαίο, να μας θυμίζει το χρέος μας, όπως το εκφράζει ο μεγάλος μας δάσκαλος Καζαντζάκης στην Ασκητική του:

«Το πρώτο σου χρέος, εκτελώντας τη θητεία σου στη ράτσα, είναι να νιώσεις μέσα σου όλους τους προγόνους. Το δεύτερο, να φωτίσεις την ορμή τους και να συνεχίσεις το έργο τους. Το τρίτο σου χρέος, να παραδώσεις στο γιο τη μεγάλη εντολή να σε ξεπεράσει».

Αλήθεια, πόσο κοντά είναι η «καλύτερη ζωή», την οποία μας υπόσχονταν τα χωριατο-παιδικά μας όνειρα και οι προτροπές Εκείνων; Είναι βέβαιο ό,τι ακολουθήσαμε δρόμο σωστό, ή, σύμφωνα με την ρήση του Σεφέρη,

*«..Με τι καρδιά, με τι πνοή,
τι πόθους και τι πάθος,
πήραμε τη ζωή μας· λάθος!
κι αλλάξαμε ζωή....»*

Αυτό μπορεί να βγει μόνο μέσα από την σύγκριση των δρόμων εκείνων, το οποίο τόσο όμορφα και με τόσο σεβασμό περιγράφεις, και του δικού μας και των παιδιών μας:

- Του κρυφοκουτιού και της μακριάς γαϊδούρας ή του νιντέντο;
- Των βαφτισιών, των συγχαρηκίων και των πολυήμερων γάμων χαράς όλου του χωριού ή των δηλώσεων στο ληξιαρχείο;
- Των πολύβουων πανηγυριών στη Δάφνη (Στέσβα την γνώριζα...) ή της αγοράς από τηλεφώνου και διαδικτύου;
- Της φέτας του ζυμωτού ψωμιού με λάδι και ζάχαρη ή το κορν-φλάουερ του Αντωνάκη της Βασίλως (το οποίο ίσως να λιγουρευόμαστε, χωρίς να φανταζόμαστε ότι ήταν το πολύ χαμηλής μας εκτίμησης, μπομποτάλευρο);
- Την ακεραιότητα του χαρακτήρα, τις ηθικές αξίες και αυτο-εκτίμηση ή τα ιδιοτελή συμφέροντα και μικρότητα, αλλά... «με ορθές πολιτικές πεπιοθήσεις»;

- Τις συλλογικές/κοινοτικές εργασίες (όπως τις μαρτίνες, την εργασία στα κοινοτικά έργα, τον ξιόφυλλο, αλλά και τις κουβέντες στο καφενείο) ή το να «βλέπουμε» τις ειδήσεις στην τηλεόραση (ανήμποροι θεατές, αφού δεν τις ακούμε πια από καμιά Δημήτρω και τις άλλες «εφημερίδες», πόσο μάλλον που δεν τις δημιουργούμε...) και , την «κάνω την δουλίσσα μου», πίσω από κάποιο γραφείο;
- Τις μυρουδιές του περιβολιού και του κήπου, των γλυκών του κουταλιού που μοσχομύριζαν (και που η ποσότητα τους *«μειώνονταν αρκετά από τις επιδρομές που κάναμε...»*), του τσιγαρισμένου τραχανά και του καλομαγειρεμένου φαγητού (*«που ανάσταινε νεκρό»*, όπως λες!...) ή των μεταλλαγμένων εξ Αμερικής με υπογραφές Monsanto και των *«...λουλουδιών που δεν μυρίζουν, είναι πλαστικά...»*
- *«τα κρυφά φλερτ, που έπρεπε να προσέχουμε να μην δίνουμε δικαιώματα..»* ή της χυδαιότητας της έκφρασης του ερωτικού στοιχείου των ΜΜΕ;
- Το μαλλί που έγνεθε η γιαγιά η Αγγελική, το συνολάκι της θείας Λόλας, το μέλι της γιαγιάς Δημάκαινας, τις τσιγαρίδες και την οματιά, το παπούτσι από τα χέρια του πατέρα, και το κρασί του κάθε νοικοκυριού ή το συνολάκι από την μακρινή Κίνα, το σαλαμάκι από την Γερμανία, το παπούτσι από τα χέρια κάποιου πιτσιρικά Βιετναμέζου και το παλιό-κρασο της Γαλλίας;

Μπορούμε να δούμε ότι, στις πρώτες επιλογές των παραπάνω πρόχειρων συγκρίσεων, οι δημιουργοί, οι πρωταγωνιστές, είμαστε εμείς, και σαν άτομα και σαν σύνολο/κοινότητα, ενώ στις δεύτερες είμαστε θεατές και καταναλωτές κατά κύριο λόγο των προϊόντων που έρχονται από μακριά. Είμαστε έτσι έρμαια στα χέρια μιας χούφτας πολυεθνικών εμπόρων/εταιρειών και από την άλλη άβουλοι θεατές της ζωής άλλων, κάποιων άλλων , πολύ μακρινών από μας, ξένων. Οι γονείς μας και οι προηγούμενες

γενιές, οι ολοκληρωμένοι και επομένως οι σοφοί αυτοί άνθρωποι, οι γνώστες των μυστικών και της γης και των ζώων και των ανθρώπων, αντικαθίστανται από άλλους, εμάς και τα παιδιά μας, τους γνώστες ενός μόνου πράγματος, της δουλειάς μας. Έτσι, με κατακερματισμένη γνώση και επομένως μερική συνείδηση του συμπαντικού όλου, χανόμαστε σαν ξερόφυλλα στον αέρα της μονοσήμαντης δουλειάς, στον μολυσμένο αέρα του θεάματος και της αχαλίνωτης κατανάλωσης, άβουλα όντα του χυλού της παγκοσμιοποίησης.. Στο βιβλίο του «Πέρα από το Άτομο». ο Θεόδωρος Ζιάκας μας θυμίζει πολύ γλαφυρά,

«Είναι τόσο "ανόητος" ο πολιτισμός της Λογικής, ο νεωτερικός πολιτισμός, ώστε προιόνιζει αμέριμνος το κλαδί πάνω στο οποίο κάθεται. "Προιόνιζω το κλαδί" σημαίνει: ανοίγω τρύπες στο όζον, δημιουργώ φαινόμενο θερμοκηπίου με τα καυσαέρια, δηλητηριάζω τα νερά και το έδαφος, καταστρέφω τα δάση, παράγω καρκινογόνα τρόφιμα κ.λπ.».

Στην σύγκριση των δύο κόσμων, ας προσπαθούμε να βρούμε τις χρυσές τομές και το άριστο μέτρο. Να κρατάμε τον άνθρωπο, την κοινότητα, το όλον/περιβάλλον, την ταυτότητα, τον τόπο, και, όπως εύστοχα λες «...να γνωρίζουν οι νεώτεροι, αν τους ενδιαφέρει, πόσο απλά και ανθρώπινα ήταν τα χρόνια τότε...». Και ας μην ξεχνάμε την δύναμη αυτού του τόπου, αυτών των ανθρώπων, οι οποίοι μέσα σε μια γενιά , μας πήγαν από το γαλάρι πίσω από τις έδρες δικαστηρίων και πανεπιστημίων, όχι μόνο της πατρίδας μας αλλά και ξένων τόπων, καταγράφοντας έτσι ασύλληπτα κοινωνικά άλματα. Έστω και αν βγήκαμε από το «αυταρχικό» μονοτάξιο σχολείο της αυστηρής τιμωρίας και της χαρακωμένης λούρας και όχι από τα αντι-αυταρχικά σχολεία του σήμερα, της αναίδειας και της ημι-γνώσης. Ο Γιώργος Σεφέρης νουθετεί και αναρωτιέται:

«Είμαστε ένας λαός με παλικάρισία ψυχή, που κράτησε τα βαθιά κοιτάσματα της μνήμης του σε καιρούς ακμής και σε αιώνες διωγμών και άδειων λόγων. Τώρα που ο τριγυρινός μας κόσμος μοιάζει να θέλει να μας κάνει τρόφιμους ενός οικουμενικού πανδοχείου, θα την απαρνηθούμε άραγε αυτή τη μνήμη; Θα το παραδεχτούμε τάχα να γίνουμε απόκληροι...».

Στους φιλοσοφημένους προγόνους μας, το υπαρξιακό πρόβλημα της ζωής και του θανάτου είναι πάντοτε παρών. Η αγωνία τους για την μετά τον φυσικό θάνατο συνέχεια τους, απαντάται με διάφορους τρόπους. Με την ύπαρξη της μέλλουσας ζωής, μέσα από τα παιδιά και τα εγγόνια (τις «κόρες» της γιαγιάς Αγγελικής) και με την δημιουργική δράση, η οποία αφήνει τα αποτυπώματα ΚΑΙ δημιουργήματα της, στις μετέπειτα γενιές. Η τέχνη –και ένα υποσύνολό της, η λογοτεχνία- είναι ένας χώρος όπου είναι έντονη η παρουσία των αποτύπωμά της δημιουργικής αυτής δράσης. Κική, με το βιβλίο σου αυτό και την συνακόλουθη του κοινωνική προσφορά, απάντησες θετικά στο δικό σου υπαρξιακό πρόβλημα. Το παράθυρο/βιβλίο αυτό, αποτελεί επίσης μια αξιόλογη συμβολή στο δικό μας Απολλώνιο «Γνώθι σ' αυτόν». Σε ευχαριστούμε για την τρυφερή αυτή ξενάγηση, την οποία με πολύ αγάπη, ευαισθησία και απλοχεριά με το βιβλίο σου αυτό μας χαρίζεις. Εγώ προσωπικά, σε ευχαριστώ ιδιαίτερα, γιατί στο φιλόξενο σου σπίτι, όταν ήμουν μικρό παιδί, γνώρισα μέσα από τα εικονογραφημένα κλασικά, τα αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας...

Να είσαι πάντα καλά και στο φωτεινό μονοπάτι της Ηράκλειας Αρετής...

Δρ. Βασίλειος Γ. Καλύβας

Μάιος 2009